

Kirjoituksesta on julkaistu lyhyempi versio Kauppalehdessä 9.10.2009

Vaalirahoitus – Puolueet, ottakaa aloite!

Puolitoista vuotta kestäneessä kohussa vaalirahoituksesta huomio on ollut ongelman seurauksissa, ei sen syissä. Vaalirahoitus ei ole tauti vaan se on vaalijärjestelmästäme aiheutuva oire. Oireen vakavuuttakin on syytä tarkastella kiihkottomasti ja etsiä siihen sopivia lääkkeitä.

Suomen suhteellinen henkilövaalijärjestelmä on kansainvälisesti katsoen omaperäinen ja yksinkertaisuudessaan tehokas. Se luo suoran yhteyden äänestäjän ja valitun välille, mutta samalla se katkaisee linkkiä ehdokkaan ja puolueen väliltä. Nykyisessä mallissa puolueet hoitavat oman kampanjointinsa ja ehdokkaat omansa. Kun kampanjointia ei rajoiteta euromääräisesti eikä käytettävissä olevien medioiden kautta, ehdokkaat ajautuvat kilpavarusteluun, ja mainoskustannukset karkaavat käsistä. Normaalityövälinen kansalainen ei pysty tekemään kilpailukykyistä kampanjaa ja ajatella maksavansa kulut tulevasta kansanedustajan palkastaan. Rahoitusta on haettava ulkoa.

Tautiin ei ole nähty tarpeelliseksi puuttua. Oireestakaan eli yritysten antamasta vaalituesta ei ole aiemmin välitetty. Media, jonka vastuulla tämä on, heräsi aiheeseen vasta puolitoista vuotta sitten.

Oikeusministeriö, jonka olisi pitänyt tarjota lääkettä, on toiminut verkkoisesti. Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin (Greco) otti vaalirahoitukseen liittyvät riskitekijät esille jo tammikuussa 2008. Sen jälkeen ei ole paljoa tapahtunut. Ministeriön hidastelun ja neuvottomuuden takia poliitikot ja puolueet ovat ajautuneet tekemään hätäisiä paniikkiratkaisuja.

Media on pitänyt aloitteet käsissään. Puolueet ja valikoidut päättäjät on ajettu keskusteluissa nurkkaan. Ainut poistumistie heille on ollut maksaa annetut tuet takaisin. Kaikki, myös vastikkeellinen rahankeräys on todettu tuomittavaksi. Tähän olisi toivonut medialta armollisempaa otetta, koska esimerkiksi puolueiden järjestämät seminaarit ovat erittäin hyödyllisiä foorumeita.

Mitä lääkkeeksi tähän tautiin? Vaalijärjestelmän uudistaminen ei tulle kysymykseen. Pitkiin listoihin siirtyminen ei nykyisessä mielipideilmastossa onnistuisi. Ryvetetyille puolueille ei haluta antaa yhtään lisää valtaa. Ei vaikka kampanjointi saataisiin keskittymään entistä enemmän asioihin ja vaikka kampanjarahoituksen valvonta yksinkertaistuisi.

Täytyy tyytyä oireiden hoitoon. Tilanteen pystyvät selkiyttämään ja avaamaan ainoastaan puolueet. Niiden ei tule tyytyä vain siihen, mitä uuteen lakiin kirjataan. Niiden on luotava eettiset ohjeet vaalirahoituksen kaikille osapuolille: itselleen, ehdokkailleen ja rahoittajilleen.

On edelleen oltava mahdollista, että yritykset, yhteisöt ja yksityiset voivat antaa tukea ehdokkaille ja puolueille, jotka ajavat heidän tukemaansa yhteiskunnallista näkemystään. Puolueiden on vain tehtävä lahjoittajille tiukasti selväksi, mitä tuen antaminen tarkoittaa ja ennen kaikkea mitä se ei tarkoita.

Puolueiden on kerrottava, mistä ne saavat rahansa myös vaalien välillä. Yhtälailta puolueiden on tehtävä selväksi ehdokkailleen, millä perusteilla puoluetoimistot jakavat saatua tukea eteenpäin yksittäisille ehdokkaille.

Ehdokkaaksi pääsemisen edellytyksenä on sitoutua ehtoihin, jotka määrittelevät vaalirahoituksen ja vaalien jälkeisen kanssakäymisen raamit. Kunnanvaltuutettujen sitouttaminen eettisiin ohjeisiin on jopa kansanedustajia tärkeämpää. Kunnallis päättäjät vaikuttavat suoremmin monia yrityksiä kiinnostaviin hankkeisiin kuin kansanedustajat tai jopa ministerit.

Äänestäjät ovat tähän saakka äänestäneet tietämättä, kuinka paljon tukea ehdokkaat ovat saaneet ja keneltä. Jälkeenpäin annettu vaalituliraportti on hyödytön, koska annettua ääntä ei voi muuttaa. Nykyteknologia antaa mahdollisuuden pitää koko vaalikirjanpito riittävän reaaliaikaisena julkisena internetissä ja tähän puolueiden on sitoutettava ehdokkaansa.

Vaikka pidänkin kampanjakattoa vaarallisena ja joustavaan laintulkintaan kannustavana, näen nykyisessä tilanteessa sen siitä huolimatta selkeyttävänä ja oikeudenmukaisuutta lisäävänä mahdollisuutena. Ehdokkuus ei saa jäädä varakkaiden harrastukseksi. Katto on kuitenkin asetettava riittävän matalalle, vaikka 15 000 euroon. Sen valvottavuus on mahdollistettava medioiden ilmoitusvelvollisuudella käytetyn tilan määrästä ja siitä maksetusta hinnasta.

Niin toivottomalta kuin sen lausuminen tässä tilanteessa tuntuukin, elävänä toimivat puolueet turvaavat suomalaisen demokratian. On tärkeää saada puolueiden toimintaan lisää aktiiveja, jotka hoitavat kovaa puolueiden perustyötä aatteen palosta, ilman rahallista korvausta. Lisäksi puoluetuen on oltava riittävällä tasolla.

Niin monta kertaa on vaadittu puolueita uudistumaan hävittyjen vaalien jälkeen. Kannustan nyt kaikkia puolueita tekemään sen jo ennen hävittyjä vaaleja. Juuria myöten, riskejä kaihtamatta.

Kimmo Collander

toimitusjohtaja

vaikuttajaviestintätoimisto Neuvosto oy